

נט דין ברכה ראשונה דיוצר אור ובו ט"ו סעיפים:

שתהיה הבחירה ביד האדם כמו שבארנו בסימן א' (סעיפים ב - ד), ע"ש. וזה שאומרים ובורא את הכל, ג"כ על זאת הכונה שהוא יתברך ברא הכל:

ד וְלִמָּה לא שינו לשון חשך, שגם הוא אינו מעולה. דוהו אדרבא כדי להזכיר מדת יום בלילה ומדת לילה ביום [גמל'טס], כלומר דוהו העיקר להורות שאל אחד בראן היום והלילה האור והחשך, ולכן בשחרית מזכירין חשך דלילה, ובערבית אומרים גולל אור מפני חשך וחשך מפני אור, והכל לכונה שבארנו:

ה ברכה שניה היא אהבה רבה, או אהבת עולם, וברכה שלאחריה אמת ויציב עד גאל ישראל. ובערב ראשונה אשר בדברו מעריב ערבים, ושניה אהבת עולם, ושל אחריה אמת ואמונה עד גאל ישראל, ושניה השכיבנו, ויתבאר בסימן רל"ו (סעיפים ב - ד). והברכה ראשונה שלפני קריאת שמע בין בשחרית בין בערבית פותח בברוך וחותם בברוך, ושניות אינן פותחות בברוך, מפני שהן סמוכות לראשונה. ואע"ג דסדר ברכות אין מעכבות, מיהו עיקר התקנה על הסדר תקנו. וכן הברכות שלאחר קריאת שמע אין פותחות בברוך, מפני שהן סמוכות לראשונות, דכל ברכה הסמוכה לחבירתה חותמת בברוך ואין פותחות בברוך. וזהו בברכות ארוכות, אבל בברכות קצרות פותחות בברוך ואין חותמות בברוך, ולכן בברכת השחר, ובקידוש, והבדלה, ושבע ברכות של נשואין, כולם פותחות בברוך, ורק בהן יש שחותמות בברוך ואין פותחות בברוך, כמו שוש תשיש ושמח תשמח ונתבאר באה"ע"ז סימן ס"ב (פ"ד):

ו וכתב הרמב"ם בפ"א (מק"ט) דין ז' כל הברכות האלו עם שאר כל הברכות הערוכות בפי כל ישראל, עזרא ובית דינו תקנום, ואין אדם רשאי לפחות מהם ולא להוסיף עליהם, מקום שהתקינו לחתום בהם בברוך אינו רשאי שלא לחתום, ומקום שהתקינו שלא לחתום אינו רשאי לחתום, מקום שהתקינו שלא לפתוח בברוך אינו רשאי לפתוח, מקום

א אנשי כנסת הגדולה תקנו לברך שני ברכות לפני קריאת שמע, והם יוצר אור ואהבה רבה, ואחת לאחר קריאת שמע, גאל ישראל. ובערבית שתיים לפניו ושתיים לאחריה, דבערבית נתוסף ברכת השכיבנו שבשחרית לא שייך. וזהו ששינו במשנה [נרכות יא]. בשחר מברך שתיים לפניו ואחת לאחריה, ובערבית שתיים לפניו ושתיים לאחריה. ואמרו בירושלמי (פ"א ה"ה) על שם 'שבע ביום הללתיך' (מלכים ק"ט קסד) [רש"י (ד"ה נשחר)]:

ב וכתב הרשב"א בתשובה [מ"א סימן מז], דברכות של קריאת שמע אינם ברכות של קריאת שמע ממש כברכת התורה וכברכת המצות, שא"כ היה לנו לברך לקרא את שמע, כמו שמברכים על קריאת התורה ועל קריאת המגילה, אלא שברכותיהן נתקנו בפני עצמן, אלא שתקנו לאומרם לפני קריאת שמע ולאחריה, וכן הסכימו הגאונים. ולפיכך מי שקרא קריאת שמע בלא ברכותיה חוזר ואומר ברכותיה בפני עצמם וכו'. עכ"ל. ומיהו הקורא קריאת שמע בלא ברכותיה, אח"כ קורא גם קריאת שמע עם הברכות כמבואר בירושלמי שהבאנו בסימן הקודם סעיף כ', וכן הוא המנהג הפשוט, וכן מוכח ממ"ש בסוף סימן מ"ו (פ"ט) ע"ש:

א ג ברכה ראשונה, יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל. ובישעיה [מה] כתוב כן, ובשם סיומא דקרא 'בורא רע', ולא רצו להזכיר דבר רע אלא לישנא מעליא דהכל [נרכות יא]. והכונה אחת היא, והכי פירושה, להוציא מדעת המינים ששתי רשויות הן, פועל טוב ופועל רע, לזה אמר הנביא שאינו כן, שהקב"ה ברא האור והחשך, ולכן עושה שלום ביניהם, כלומר דהאור שומר עתו והחשך שומר עתו ואין משיגין גבול זה לזה, ואם כדעת המינים ח"ו איך לא היה בעל האור משיג גבול בעל החשך, וכן בעל החשך איך לא היה משיג גבול בעל האור, אלא הוא יתברך ברא הרע ג"כ. ולא יזה תכלית בראו, כדי

שהתקינו לפתוח אינו רשאי שלא לפתוח. כללו של דבר המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכה הרי זה טועה, וחוזר ומברך במטבע. וכל שלא אמר אמת ויציב בשחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו. עכ"ל. וזה שכתב המשנה ממטבע וכו' וחוזר וכו', כששינה בהפתיחה והחתימה, ולא כששינה באמצע איזה תיבות דאינו מעכב [עין כסף משנה פ"א מנרכות ה"ו], ומ"מ אסור לעשות כן. ואיזה שינויי תיבות שיש בין נוסחא לנוסחא לא חשיב שינוי, ולשני הנוסחאות יש מקום, ואלו ואלו דברי אלהים חיים, והרי בפתיחות וחתימות לא נמצא שינוי בין הנוסחאות:

וזה שכתב כל שלא אמר אמת ויציב בשחרית וכו', כן הוא בגמרא [נרכות יג]. ודרשו מקרא (מלכים א' כג) 'להגיד בבוקר חסדיך ואמונתך בלילות'. וברכת אמת ויציב היא כולה על חסד שעשה עם אבותינו, שהוציאם ממצרים ובקע להם הים והעבירם. וברכת אמת ואמונה מדבר בה על העתידות שאנו מצפים שיקיים לנו הבטחתו ואמונתו וכו', ולשום נפשינו בחיים ולהדריכנו על במות וכו', כל אלה הנסים התדירים תדיר [רש"י ד"ה שגמרא]. ועל שהגלות דומה ללילה לכך מזכירין זה בערבית. ומ"מ מזכירין גם באמת ואמונה יציאת מצרים, כדי להסמיק זה להחתימה גאל ישראל [כסף משנה קרי"ש פ"א ה"ו]. ועוד דלכן אומרים אמת ואמונה ערבית, מפני שאנו מפקידין נשמותינו בכל לילה בידו, והוא מחזירה לנו נוחה ונקייה [מרי"ו: ד"ה להגיד], וזהו שאמרו במדרש איכה (ג ט) 'חדשים לבקרים רבה אמונתך', שאדם מאמין ומפקיד רוחו בידו ומחזירה בלי יגיעה [מוס' סג ד"ה להגיד]. וזהו שאמרו חז"ל שאם לא אמר כן לא יצא ידי חובתו, כלומר אפילו אמר כל הברכה אלא שלא התחיל באמת ויציב, או בערבית באמת ואמונה, או שהחליף לומר בשחרית ואמונה ובערבית ויציב, לא יצא ידי חובת הברכות [כסף משנה סג]:

ח כתב הרמב"ם שם (ס"ט) בשחרית פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים לא יצא, פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור יצא. ובערב פתח במעריב ערבים וסיים ביוצר אור לא יצא, פתח ביוצר אור וסיים במעריב ערבים יצא, שכל הברכות הולכות אחר חתימתן. [ומפרש מה שכתב בגמרא נרכות יג. שחית פתח ציור וכו' כפשוטו]:

ט אב"ל הטור כתב אם טעה ואמר ברוך אתה ה' ב אלקינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים, ונזכר מיד ואמר יוצר אור, וגם סיים כדין ברוך אתה ה' יוצר המאורות, יצא. אבל אם לא סיים כדין, או שאמר ברוך וכו' יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים וגם סיים במעריב ערבים, לא יצא, אבל סיים ברוך אתה ה' יוצר המאורות יצא. עכ"ל. דעת הטור דאמת שאמרו הכל הולך אחר החיתום, מ"מ אם לא הזכיר כלל בפתיחה מעין החתימה, אין זה ברכה כלל ולא יצא. ולכן בשחרית כשהתחיל במעריב ערבים וסיים ביוצר המאורות, לא יצא. וזה שאמרו דבכה"ג יצא, היינו שהזכיר יוצר אור ג"כ, כגון שפתח ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בדברו מעריב ערבים יוצר אור ובורא חשך, וסיים ביוצר המאורות, או שפתח ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם יוצר אור ובורא חשך אשר בדברו מעריב ערבים, וסיים ביוצר המאורות, ג"כ יצא, אף ע"פ שהפסיק באמצע. ואם לא סיים יוצר המאורות אף ע"פ שפתח רק ביוצר אור, לא יצא. וה"ה בערבית להיפך. והנה לשון הטור צריך תקון וביאור, וכבר טרחו בו המפרשים, מיהו לדינא כן כונתו. וזהו דרך הרא"ש (ס"י יג) והרבה מראשונים דבעינן חתימה כראוי וגם פתיחה מעין החתימה, אלא דלא חיישינן אם הפסיק בדברים שלא מענין הפתיחה והחתימה, בין שהיה הפסק זה אצל ההתחלה ממש [ו] בין שהתחיל כראוי ובאמצע הפסיק, דהעיקר הוא כשהזכיר הענין בהפתיחה והחתימה יצא, ואם לא הזכיר באחד מהן או

פסקי משנה ברורה

בדרך החיים פוסק דאפילו אם לא נזכר עד קרוב לסוף הברכה, מ"מ כיון שלא גמר אותה א"צ להתחיל ברכת

[א] במשנ"ב (סק"ג) הביא מפמ"ג בשם ב"ח ופרישה דאם פתח במעריב ערבים צריך שיחזור בתוך כדי דיבור, אבל

בהפתיחה או בהחתימה לא יצא^א. וכן כתבו רבותינו בעלי השו"ע בסעיף ב'. ודין זה אינו אלא בברכות ארוכות ולא בקצרות, ויתבאר בסימן ר"ט (ס"ה), ע"ש. ואם לא אמר יוצר אור כראוי באופן שצריך לחזור ולברך, ונזכר באמירת אהבה רבה, לא יפסיק, אלא יאמר יוצר אור אחר שמונה עשרה^ב, דסדר ברכות אינו מעכב [מג"א סק"א]:

י הא דאמרינן יוצר משרתים ואשר משרתיו, תקנו לומר כך משום דאמרינן בחגיגה [יג]: שבכל יום נבראים מלאכים מנהר דינור, וזהו יוצר משרתים, אותם הנבראים בכל יום, ואשר משרתיו, הם כמו מיכאל וגבריאל שמשמשים תמיד לפניו יתברך [טור ומוס' שס (ד"ה מועתין)]. בשפה ברורה ובנעימה קדושה וכו', יש גורסים הדלי"ת בחול"ם, ואדלעיל קאי, כלומר ובנעימה קדושה. ויש גורסים במלופו"ם, ואדלמטה קאי, כלומר שעונים ביראה הקדושה [עין ז"ן]. וכן עונים ואומרים ביראה קדוש, ויש גורסים עונים באימה ואומרים ביראה, וכתוב בפרי עץ חיים (שער הקר"ש פ"ב) שכן העיקר, ע"ש:

ג יא בקדושה שביוצר הוא פלוגתא דרבותא, שהרמב"ם שם (תפילה פ"ו ה"י) כתב שהיחיד דולגה מפני שאין אומרים קדושה רק בצבור, ודעת הרא"ש (מגילה פ"ג ס' יז) וכמה מהראשונים שאומרה, מפני שאין זה אלא סיפור דברים מה שהמלאכים אומרים, ובנו של הרמב"ם בתשובה (מהד' גלאו סימן שיג) העיד על הרמב"ם שחזר בו ג"כ בסוף ימיו ופסק שהיחיד אומרה, וכן הוא המנהג הפשוט בכל תפוצות ישראל. וראיה לזה שהרי אנו אומרים זה מיושב, וע"פ הזוהר דוקא מיושב ולא מעומד, ונקראת תפלה מיושב כידוע, ואם היא

קדושה כקדושה של שמונה עשרה איך נאמרנה מיושב. ורבינו הב"י (ס"ג) כתב שנכון שהיחיד יאמרנה בטעמים וניגון כקורא בתורה, ע"ש, ואין המנהג כן^א. וכתב רבינו הרמ"א וכשעונין קדושה זאת אומרים אותה בקול רם. עכ"ל. כלומר דאע"ג דהוי סיפור דברים מ"מ אומרים בקול רם^ב. וכשאומרים כי הוא לבדו פועל גבורות, יש מוסיפים ואומרים כי הוא לבדו מרום וקדוש פועל גבורות [ונתן הוא, ד"ש נהס עשר ספירות ודו"ק]. לאל ברוך, הלמ"ד בקמ"ץ. וכן למלך [פרי עץ חיים (שס פ"ב)]:

יב נוהגין באשכנז לסיים באור חדש על ציון תאיר וכו', ואין נוהגין כן בספרד, וכן כתב רש"י (הוצא בטור) שאין לחתום באור העתיד שאינו מעין החתימה, משום דהברכה הוא על אור המתחדש בכל יום ולא על אור העתיד. אבל הרא"ש (כלל ד ס' ב) כתב דהוי שפיר מעין הפתיחה והחתימה, דיוצר אור היינו אור שברא הקב"ה בששת ימי בראשית ולא היה העולם כדאי להשתמש בו וגנוז לצדיקים לעתיד לבא, והיינו דכתיב (ישעיה ס ג) 'והלכו גוים לאורך' כמבואר במדרש בראשית, והיינו נמי אור חדש שעתידי הקב"ה להחזירה לנו [טור], ושפיר אמרינן עליה יוצר אור ויוצר המאורות שהרי כבר נבראת. וכתב הטור שכן כתב רב שרירא גאון שיש לאומרה, ע"ש:

יג ברכת יוצר אומר עם הש"ץ בנחת, ולא ד יסמוך על שמיעתו מש"ץ ורק יענה אמן, משני טעמים, חדא דבשלהי ר"ה (ד:): אמרינן דהש"ץ אינו מוציא רק את שאינו בקי ולא את הבקי. ועוד אפילו אם נאמר שמוציא גם את הבקי כמו שיתבאר, מ"מ אולי לא ישמע יפה ויחסר תיבות בשמיעתו ולא יצא^א, לפיכך טוב שיאמר בעצמו עם הש"ץ. והש"ץ

פסקי משנה ברורה

להדר שאם אומר ביחיד לאמר בניגון וטעמים כקורא פסוקים. [הן במשנ"ב (סק"ג): בקול רם, דוקא בצבור אבל ביחיד אומר בלחש, כן כתב באליה רבה, אבל בשערי תשובה כתב שאין קפידא אף ביחיד אם יאמרה בקול רם. וכן בבית"ל (ד"ה עס הש"ץ) כתב דאף אם מחסר כמה תיבות יוצא יד"ח, אלא דלא יצא ידי מצוה מן המובהר.

יוצר המאורות מחדש רק יאמר יוצר אור וכו' עד סוף הברכה ויוצא בזה, וכן יש לנהוג למעשה. [בן בבית"ל (ד"ה ולא אמר) הביא דהגר"א פסק כהרשב"א ורמב"ן דתלוי רק בחתימה לבד, שאם חתם כד"ן יצא. וכן במשנ"ב (סק"ז) כתב דיאמר יוצר אור אחר אהבה רבה קודם בקריאת שמע [ועיין בערוה"ש סי' ס"ב]. [הן במשנ"ב (סק"ב) כתב דנכון

אומר בקול רם, והוא יאמר בנחת ולא בקול רם^ו, דאם גם הוא יאמר בקול רם לא ישמעו קול הש"ץ, דתרי קלי לא משתמעא, וזה אי אפשר שהרי הש"ץ צריך להוציא את שאינם בקיאים. (ויאמר) [וימהר] לסיים הברכה קודם הש"ץ, כדי שיוכל לענות אמן על ברכת הש"ץ, דבאמצע אסור להפסיק. ונ"ל דזהו כשהש"ץ אומר במתינות, אבל אם חוטף מוטב לומר במתינות ולא לענות אמן, דאצלו אין האמן הכרח כיון שאומרם לבדו ואינו יוצא בברכת הש"ץ. וכן בשארי ברכות דשחרית וערבית, וכן משמע בטור, ע"ש. [וחו צי"א דזרי השו"ע נסעיף ד', ע"ש ודו"ק]:

יד וכתב רבינו הרמ"א בסעיף ד' ומיהו אם לא אמרה רק שמעה מש"ץ, יצא, דברכות אלו הש"ץ מוציא היחיד אע"פ שהוא בקי, מיהו אין הש"ץ מוציא היחיד בפחות מעשרה. עכ"ל. ביאור דבריו, דאע"ג דאמרינן בשלהי ר"ה דהש"ץ אינו מוציא את הבקי להתפלל בעצמו, זהו בתפלה דרחמי ניהו, ולכן כל אחד מחויב לבקש רחמים בעצמו כשיכול, ואין הש"ץ מוציא רק את העמי הארצים שאינם יודעים להתפלל בעצמן, אבל בברכות אלו הש"ץ מוציא גם את הבקי, כמו בכל ברכת הנהנין או ברכות המצות, שכששנים צריכים לברך, מברך אחד והשני שומע ועונה אמן ויוצא בזה ידי חובתו. מיהו בזה עדיף משארי

ברכות, דצריך דוקא עשרה, מפני שברכות אלו הם אחר קדיש וגם יש בהם קדושה והם מסדר התפלה, לפיכך בפחות מעשרה אינו מוציאם. [עיי' מג"א סק"ה שכתב מתלמידי ר"י (יג: ד"ה ויש) בעס שנשדות, וכמז דזהו צאנו בקי, ע"כ. וז"ע דעס שנשדות גם הנקיאס נפטרין, כדמוכס להדיא מרש"י סוף ר"ה וכן משמע כל הסוגיא דעס. ועוד דכל דין עס שנשדות השמיטו הרמז"ס והטור, והר"ן צמגילה (יג: ד"ה אצל) לא ס"ל סברא זו לחלק בין תפלה לברכות אלו, ע"ש, אצל כמה ראשונים סוברים כן כמו שכתב הצ"ח יוסף צחצחו הגדול. ולכן העיקר לדינא כהרמ"א. וזה שכתב הצ"ח יוסף שלא לענות אמן אחר הצומר בעמו ישראל צאהבה מטעם הפסק בין הצרכה לקריאת שמע, אין אנו סוברים כן, משום דהצרכה לא קאי על קריאת שמע כמ"ש (ס"ג) צס הרש"א, וזהו שזין הרמ"א לעיין צסימן ס"א (ס"ג), דעס מצואר שעונין אמן, וכן המנהג^א, ודו"ק]:

זו דבר ידוע שכשהש"ץ נשתתק באמצע ה הברכה, כשעולה אחר תחתיו מתחיל מראש הברכה, וכן הוא בברכת יוצר^א. אך בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ג) אמרו דזהו קודם הקדושה, אבל אם נשתתק אחר שאמר קדוש וכו', אין האחר מתחיל מראש יוצר, אלא מן והאופנים וחיות הקדש, וכן אם טעה באופנים. ואם טעה אחר שסיים ברוך כבוד וגו', מתחיל מלאל ברוך, דהקדושה הוי כסוף ברכה. ואסור להתחיל מראש יוצר כיון שא"צ והוה ברכה לבטלה [מג"א סק"ו]:

ה ברכת אהבה, ואם מצות צריכות כונה וכו' מ' סעיפים:

פסק אהבת עולם. והמעייץ בגמרא וברי"ף יראה שיש שינוי נוסחא מהגמרא להרי"ף, דבגמרא גרסינן תניא נמי הכי אין אומרים אהבת עולם אלא אהבה רבה, וברי"ף הגירסא תניא נמי הכי אין אומרים אהבה רבה אלא אהבת עולם, ע"ש. והטור כתב בשם הגאונים אהבה רבה,

א א ברכה שניה היא אהבה רבה לפי נוסח אשכנז, ואהבת עולם לפי נוסח ספרד. ובגמרא [יא:]: יש פלוגתא בזה, וכתבו רבותינו בעלי התוספות (ד"ה ויגן) דלכן תקנו לומר בשחרית אהבה רבה ובערבית אהבת עולם, ע"ש, וזהו כנוסח אשכנז. והרי"ף (ה:)

פסקי משנה ברורה

בברכת קר"ש, אבל כהיום שהמנהג שכל אחד מברך לעצמו, אם נשתתק הש"ץ בברכת יוצר אור אסור השני העומד תחתיו לחזור ולהתחיל ממקום שכבר אמר מתחלה בעצמו.

[ו] במשנ"ב (סקט"ו) כתב דהיום אין נוהגין להזהר לומר דוקא בנחת. [ח] במשנ"ב (סקט"ה): אך לכתחילה יותר טוב שיסיים בשווה עם הש"ץ ולא יצטרך לענות אמן אחריו. [ט] במשנ"ב (סקט"ט): וזה דוקא בזמן שהיו נוהגין להוציא

ותמיהני שהפוסקים לא הביאו גירסת הגמרא כלל. נולד אצן לגירסת הרי"ף למה זריכה הנרייתא לומר אין אומרים אהנה רבה אלא אהנה עולם, והוא ליה לומר אומר אהנה עולם. ולגירסא שלנו ניחא, משום דקרא מצינו אהנה עולם זירמיה ל"א (ג), לכן אומר שאין לומר כלשון הכתוב, אלא להרי"ף קשה דהא דקרא לא מצינו לשון אהנה רבה. וי"ל ע"פ המצואר צפרי עץ חיים (שער הקר"ש פ"ג) דאהנה רבה מדריגה גבוהה מאהנה עולם, אך בזמן הזה אי אפשר לומר כן, והוא שאומר אע"פ שמדריגה גבוהה היא מ"מ אין לומר כן, ודו"ק]:

ב אם ברכת אהבה רבה פוטרת ברכת התורה,
 ג נתבאר בסימן מ"ו (סעיפים טו-כא). וסדר הברכות אינו מעכב, שאם הקדים אהבה רבה ליוצר אור, אומר אח"כ יוצר אור וא"צ לומר עוד פעם אהבה רבה. ומ"מ אין ברכה זו פותחת בברוך, מפני שבעיקר תקנתה היא אחר יוצר, והוא סמוכה לחבירתה. וכן הקריאת שמע אינו שייך להברכות, דאם קרא קריאת שמע בלא הברכות יצא ידי חובת קריאת שמע מדאורייתא וחזור וקורא הברכות בלא קריאת שמע. ומ"מ כתב רבינו הב"י בסעיף ב' שטוב יותר לחזור ולקרא קריאת שמע עם הברכות, ע"ש, ופשיטא שכן הוא, דעיקר תקנתא דרבנן לקרא קריאת שמע על סדר הברכות, וא"כ גם ידי קריאת שמע כתקונה לא יצאוי [ממילא השקל
 ג סק"א, וגם זצ"י מוכח כן, ודו"ק]. ודוקא סדר הברכות אין מעכבות, אבל הברכות עצמן מעכבות בין ביחיד בין בצבור, ודלא כמי שסובר דביחיד לגמרי אין מעכבות, דאינו כן [עיין ז"י וט"ז (סק"א) ודו"ק]:

ג נכון הוא שכשיאמר ובנו בחרת וכו', לזכור מעמד הר סיני, שאז בחר בנו, כדכתיב (דברים ד ט) 'פן תשכח את הדברים וגו' יום אשר עמדת לפני ה' אלהיך בחורב'. וכשיאמר לשמך הגדול, יזכור מעשה עמלק דאין השם שלם עד שימחה זרעו של עמלק, וכדכתיב (שם כה ח) 'זכור את אשר עשה לך' וגו'. וכשיאמר להודות לך,

יזכור שהפה נברא להודות לו יתברך, ולא לדבר לשון הרע, ויזכור מעשה מרים כדכתיב (שם ד ט) 'זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים' וגו'. וכשיאמר באהבה, יזכור על מה דכתיב (שם ט ז) 'זכור את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר'. וכשיאמר וזכרתם את כל מצות ה', יזכור על שבת [ש]שקולה כנגד כל המצות (שמו"ר כה יג), וכדכתיב (שמות כ ח) 'זכור את יום השבת', כלומר שלעולם תזכור יום השבת, וכמאמרם ז"ל (בבלי טז). מחד בשבתא לשבתא. ולכן בשיר של יום אנו אומרים היום יום ראשון בשבת וכו'. וכשיאמר מארבע כנפות הארץ, יניח כנפי הטלית שעל כתפיו לפול למטה [מג"א סק"ג, ואנו אין חוששין לזה. ועיין צפרי עץ חיים שער הק"ש פ"ג ומצינו על מה שאין נוהגין כן, ודו"ק]:

ד ודע דזכירות אלו יש שאומרים אותם אחר התפלה, ונדפסו בסידורים ששה זכירות, זכירת יציאת מצרים, זכירת מתן תורה, זכירת עמלק, זכירת דהקצפה, זכירת מרים, וזכירת שבת. ואינו אלא הידור בעלמא, דלא מצינו בגמרא ופוסקים חיוב זכירות אלו, רק זכירת יציאת מצרים הוא חיוב בכל יום ערב ובוקר מדאורייתא. וזכירת עמלק הוא חיוב מדאורייתא לקרא פעם אחת בשנה, ולכן קיי"ל דפרשה זכור היא מן התורה כמו שיתבאר בסימן תרפ"ה (פ"ה). וזכירת שבת היא חיוב בכל שבת לזכור בתפלה ובקידוש, כדורשינן (פסחים קז). 'זכור את יום השבת' זכרוהו על היין. אבל שארי הג' זכירות לא מצינו חיוב כלל להזכירם. נע"י מג"א סוף סק"ג, ודומק, דאם המורה חייבה להזכירם אין לנו להציט על הגנאי, ועוד למה זכירת יציאת מצרים פעמים בכל יום וזכירת עמלק פעם אחת בשנה וזכירת שבת בכל שבת:

ה ויראה לי דהענין כן הוא, דזכירת יציאת מצרים כתבה התורה (דברים טז יג) 'למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך', וזהו כמו דכתיב שתזכור בכל יום, ומ'כל' מרבינן הלילות כדאיתא ספ"ק דברכות (כ:),

פסקי משנה ברורה

ואן בביה"ל (ד"ה ונראה) כתב דאין הטעם משום דלא יצא כתיקונה דהסדר אינו מעכב כלל, אלא הטעם כדי לעמוד בתפילה מתוך ד"ת.